

Vandets by

Midt i et paradigmeskifte

Midt i knaststørre juni blev der på webinarer "Når vandet møder strategisk udvikling" diskuteret helhedsorienteret vandhåndtering, vand i bystrategier, og hvordan samarbejdet mellem kommuner og forsyningsselskaber bedst muligt udvikler sig for at fastholde arbejdet med helhedsorienterede løsninger. Nedenfor er en række af hovedpointerne og nogle af de spørgsmål, som blev rejst.

Af associeret partner Søren Smidt-Jensen, Smith Innovation og lektor Boris Brorman Jensen, Det Kongelige Akademi

Det moderne gennembruds rationelle tænkning og vores blinde tiltro til teknologisk knowhow flyttede os væk fra den naturbårne alliance, som vi engang havde med vandet og landskabet. Vi har brugt 200 år på at arbejde imod og med ikke med vandet. Et par hundrede år efter, at den adaptive strategi blev udfaset til fordel for nye teknologiske modforanstaltninger, var hovedparten af vores vådområder, enge, åløb og skovsøer enten drænnede eller ført i udgravede kanaler. Den effektive mekaniske regulering af vandsystemerne har imidlertid vist sig at være et tveægget sværd.

Mange af de ingeniørmæssige løsninger har skabt afledte problemer, der kræver radikal nytænkning. Tilbagegangen af den store landskabsregulering, der begyndte i midten af 1800-tallet, er i dag en af de større udfordringer for vores arealplanlægning. I byerne og på landet. Skybruddet over København i sommeren 2011 gav et fingerpeg om, hvilke udfordringer klimaforandringerne stiller vores byer og bebyggede områder overfor. Men på ganske få år er der sket et paradigmeskifte på den tekniske side.

Vi er gået fra, at vand skulle håndteres i rør, noget vi har lovgivet for siden koleraens tid, til, at der i løbet af de seneste 10 år er opstået en større accept af, at vi med fordel kan håndtere vand i terræn. Med den nødvendige ændring i lovgivning, sundhed, hygiejne, finansiering, design og forståelse hos dem, der skal planlægge og udføre det. Det kommer ikke af sig selv. Det gryende paradigmeskifte støder mod vanetænkning og har krævet, at nogen tør tænke nyt. Eller netop 'gammelt' – for det handler måske snarere om at vende tilbage til en arealforvaltning og en måde at håndtere vand på, som man var i gang med i begyndelsen af 1800-tallet inden den store inddæmning, udtørring, dræning og rørføring af vores vand.

Nye udfordringer er kommet til, så samtidig med at der kigges på før-industrielle løsningsmodeller og genfindes gemte vandløb, så skal der også tænkes i, at der kommer flere tørkeperioder og overophedning af vores byer. Vandhåndtering handler ikke kun om at komme af med vandet, men også at kunne gemme på vandet i sekundære og måske primære magasiner. Det er også blevet et krav, at der tænkes

i reduktion af CO₂ ved nye anlæg. Ingeniørfirmaet WSP har regnet ud, at CO₂ i overfladeløsninger er på 2-13 kg CO₂/m³, hvorimod det i underjordiske løsninger er mellem 300-450 kg CO₂/m³. Er der projekter, som kan udskydes 10-15 år, så vil de blive etableret med et lavere energiforbrug. Vand skal sam-tænkes med mange andre indsatser.

Institutionelle barrierer

Det at få vand til at løbe nedad er nemt nok. Men samarbejdet mellem kommuner, forsyninger og eventuelt private lodsejere er ofte vanskeligt og støder ind i både juridiske og institutionelle barrierer. I de første helhedsorienterede klimatilpasningsprojekter gik forsyningerne med mere eller mindre uden at spørge. Derefter kom medfinansieringsprojekterne i et forsøg på at imødekomme det, og nu har betalingsloven formaliseret samarbejdet for at få forsyningerne med på et eller andet fornuftigt niveau. De institutionelle barrierer er ikke væk. Men der er kommet en ny forståelse for, hvordan vi skal bygge infrastrukturen og byen omkring. En central udfordring er, at overfladeløsninger fylder mere og kan ligge ubelejligt

I skybrudsplanlægningen for København er der mere end 350 skybrudsprojekter som overfladeprojekter og et samlet budget på ca. 12 mia. kr. Et af de nyeste, større projekter er Karens Minde Aksen i Københavns Sydhavn.

i den eksisterende by. Alene af den grund er der mere politik i dem. De skal fungere med byen og det æstetiske. Men hvordan struktureres og planlægges der for det? Hvem tager ansvaret og hvornår? Det bliver der arbejdet meget på i ledelserne hos fx Odense Kommune og Vandcenter Syd. At få skabt et vandstrategisk rum, hvor nogle af de overordnede diskussioner om byudvikling og håndtering af vand – samt andre dagsordener, kan tages op. Der ledes efter gode modeller og gøres erfaringer i flere kommuner i øjeblikket. Men der kommer også til at være slag, der skal slås. På embedsmandsniveau har der i Odense bl.a. været et Team Klimaklar, hvor 25 forvaltninger mødtes hver måned, og hvor det lykkedes at skabe fælles reference, erkendelser og forberede sig på, hvad der kom til at ske. Det var først og fremmest inspiration, hvorimod selve planlægnings samarbejdet ikke helt kom i gang.

Mismatch mellem geografi og forvaltning

Et fortsat problem er, at systemet ikke er gearret til udfordringerne. Den administrative magt matcher ikke de

naturlige netværk, som vores vand-system og vores vandoplande udgør. Et eksempel er Skjern Å, som strækker sig over otte kommuner. Her har kommunerne forskellige planer og ideer om, hvordan de håndterer vand og arbejder meget specifikt indenfor deres egen kommunale afgrænsning. Der er et mismatch mellem vandets naturlige geografi og forvaltningen. Der er ikke en forvaltningsmæssig enhed, der kan arbejde koordineret og helhedsorienteret med vandet. Systemet skal på en eller anden måde styres på en anden måde, hvis vi skal løse problemerne. Der ligger selvfølgelig også en udfordring med at etablere nye samarbejdsformer hos rådgivere, arkitekter og andre der arbejder med arealplanlægning.

Udviklingen er i gang. I Hovedstadsområdet har ni kommuner fokus på at arbejde med det overordnede vandkredsløb. Andre steder i landet er der kommuner og forsyningsselskaber, der endnu ikke har samlet kræfterne.

Mere vand i kommuneplanen?

I dag skal det beskrives ret præcist i en lokalplan, hvordan vandet skal håndteres. Hvis det ikke står ret præcist de

rigtige steder på den rigtige måde, så kan det ikke håndhæves. Kunne der løsnes op? Skal der insisteres på, at lokalplanerne alene skal klare det?

Måske kan der komme et stærkere vandstrategisk fokus i kommuneplanen, og hvor langt kan man i givet fald gå i den retning? Der er behov for at få udlagt arealer til nogle af de flader, der skal håndtere overfladevandet.

Kan der arbejdes mere på tværs af kommuner, så det ikke alene er selvstændige, ambitiøse kommuner, der tænker i at lave en vandhåndteringsplan?

Oplev webinarret

Omtalte webinar kan ses på www.smithinnovation.dk
Webinaret var en del af Watercities-projektet, som Dansk Byplanlaboratorium, Smith og DANVA samarbejder om. Initiativet er støttet af Realdania.